

«Дымавая фабрыка» ў Новай Вільні: тут вараць піва і ладзяць модныя паказы

Віталь Нікановіч

Большасць еўрапейскіх гарадоў можа пахваліцца цікавымі гістарычнымі і дзелавымі цэнтрамі, дзе іх жыхары праводзяць шмат часу, куды прыяджаюць турысты і дзе існуе многа культурных альтэрнатывуў ды магчымасцей. У той жа час, ёсць раёны, якія хаця і маюць цікавае мінулае, але знаходзяцца далёка ад цэнтра і застаюцца па-за ўвагай нават мясцовых жыхароў.

Ускраінны раён Вільнюса Новая Вільня (Naujoji Vilnia) быў менавіта такім. Аднак сёння ён паказвае прыклад таго, як бізнес і культурныя ініцыятывы могуць садзейнічаць уздыму перыферыі. Адраджэнне былой прамысловай прасторы і стварэнне ў ёй культурнай пляцоўкі прыцягвае людзей, а значыць, культура можа служыць магутным інструментам для развіцця і сацыяльнай інтэграцыі, у тым ліку мясцовага насельніцтва. Гэта вельмі важна для Літвы, дзе ў аддаленых рэгіёнах, куды мала інвестуецца, дзе шмат сацыяльных і інфраструктурных праблем, культура часта застаецца па-за ўвагай.

Гэта важна таксама і для Беларусі, дзе перыферыя з'яўляецца крыніцай унікальных культурных традыцый. Прыклад Новай Вільні надае ідэі для развіцця беларускіх абшараў, інструменты для ўмацавання мясцовай ідэнтычнасці і самаарганізацыі. Беларускія гарады і пасёлкі, якія маюць багатую гісторыю, але абмежаваны доступ да сучаснай культурнай інфраструктуры, маглі б стаць не менш прывабным месцам.

«Dūmų fabrikas» – культурная прастора і крэатыўны кластар

Новая Вільня – раён на ўсходняй ускраіне Вільнюса. Зусім нядаўна яго ўспрымалі як спальны і прамысловы, з нізкім узроўнем сацыяльнага дабрабыту — але ў апошнія гады ён імкнецца стаць крэатыўнай прасторай з унікальнымі ініцыятывамі, накіраванымі на культурнае і грамадскае развіццё.

З моманту свайго заснавання ў XIX стагоддзі Новая Вільня развівалася як прамысловы цэнтр. Пракладка чыгуначнай лініі ў кірунку Мінска і будаўніцтва вакзала паклалі пачатак актыўнай урбанізацыі і эканамічнаму росту раёна. Неўзабаве швейцарскія прадпрыемствы братаў Мозеры адкрылі тут фабрыку па вытворчасці вязаных вырабаў, а нямецкі інвестар Эміль Посаль заснаваў

← Маладзёў адпачывае на старых рэйках каля «Дымавой фабрыкі». Фота з афіцыйнага сайта ініцыятывы

найбуйнейшы ў свеце завод па вытворчасці кос. Дзякуючы гэтаму Новая Вільня хутка вырасла і атрымала статус горада, што садзейнічала развіццю грамадскай інфраструктуры, уключаючы медыцынскія ўстановы.

У 1903 годзе ў раёне адкрылі акруговую псіхіятрычную лякарню – адну з найбуйнейшых у Расійскай імперыі. Яна стала цэнтрам перадавой медыцыны, які прыцягваў спецыялістаў з усёй Еўропы. Тут працавала і беларуская паэтка Алаіза Пашкевіч (Цётка). У пасляваенныя гады ў Новай Вільні з’явіліся буйныя заводы, такія як станкабудаўнічы завод «Жальгірыс» ці завод сельскагаспадарчага машынабудавання «Нерыс».

У псіхіятрычнай лякарні
Новай Вільні працавала
наша класік
Алаіза Пашкевіч (Цётка)

Раней гэта быў раён-стыгма

Пасля атрымання незалежнасці многія літоўскія прадпрыемствы (у тым ліку ў Новай Вільні) не вытрымалі эканамічных перамен. Гэта прывяло да зніжэння ўзроўню жыцця і пагаршэння рэпутацыі раёна. Але ў той жа час, багатая прамысловая спадчына стала асновай для культурнага адраджэння Новай Вільні ў апошнія гады.

Адна з найбольш значных ініцыятыў – «Дымавая фабрыка» (Dūmų fabrikas), адкрытая ў будынку фабрыкі па вытворчасці кос (пазней у гэтым будынку размяшчаўся завод будаўніча-апрацоўчых машын, вядомы сярод мясцовых як «Пакраска»). Асабісты досвед наведвання «Дымавой фабрыкі» дазволіў мне не толькі па-новаму зірнуць на Новую Вільню, але і адчуць яе патэнцыял як цэнтра культурнага прыцягнення.

«Дымавая фабрыка» — шматфункцыянальная прастора, якая спалучае культурны цэнтр і крафтавую піваварню. Плошча аб’екта – 1200 м², з якіх 750 м² выкарыстоўваецца для культурных мерапрыемстваў. Галоўная зала былой фабрыкі змяшчае да 1000 чалавек, а яе высокая столь і адкрытая планіроўка робяць памяшканне ўніверсальным.

Ініцыятыва па адкрыцці піваварні і стварэнні культурнай прасторы належыць мясцовым жыхарам, якія сталі лідарамі лакальнай супольнасці. Першапачатковы план прадугледжваў толькі стварэнне піваварні, аднак калі арганізатары зразумелі маштаб неасвоеных памяшканняў, было вырашана скарыстаць плошчу для стварэння культурнай прасторы. У хуткім часе тут з’явіцца яшчэ адна пастаянная пляцоўка – рэстаран. Даходы ад продажаў піва дапамагаюць падтрымліваць і развіваць культурную частку. Сёння функцыянальная структура прасторы дазваляе арганізатарам адаптаваць яе пад мерапрыемствы розных маштабаў і фарматаў, ад камерных паказаў да буйных фестываляў. Такім чынам, у «Дымавой фабрыцы» рэалізаваны падыход устойлівага развіцця і рацыянальнага выкарыстання рэсурсаў.

Афіцыйны вэб-сайт
прасторы «Dūmų fabrikas»

Ідэя праекта — падкрэсліць характар раёна,
дзе ў роўнай прапорцыі жывуць
літоўцы, беларусы, рускія і пал'які

Адзін з кіраўнікоў праекта Гінтарас Бінгяліс апісвае ідэю так: «Прастора складаецца з дзвюх асноўных частак. У першай — мікрапіваварня, якая вырабляе крафтавае піва. У яго ўласны стыль, смак, і мы называем яго «сучаснае піва». У другой частцы знаходзіцца культурна-забаўляльная зона, прызначаная для разнастайных выстаў, паказаў мод, канцэртаў і тэатральных прадстаўленняў. Прастора адкрылася ў верасні 2019 года, але неўзабаве стала недаступнай праз пандэмію COVID-19. Тады мы прыдумалі, што мясцовыя жыхары і аматары мастацтва могуць наведаць выставы анлайн. Першапачатковая ідэя прасторы — падкрэсліць характар Новай Вільні. Тут жывуць прадстаўнікі чатырох нацыянальнасцей прыблізна ў роўнай прапорцыі: літоўцы, рускія, беларусы і пал'які. Таму хочацца, каб гэты дух жыў».

Мясцовыя жыхары з'яўляюцца не толькі асноўнымі арганізатарамі і наведнікамі культурных мерапрыемстваў, але і ўдзельнічаюць у дэгустацыях піва ды экскурсіях па наваколлі. Нягледзячы на тое, што ў працэнтных адносінах у Новай Вільні больш за ўсё палякаў, мовай камунікацыі збольшага з'яўляецца руская. «Дымавая фабрыка» ладзіць мерапрыемствы на некалькіх мовах, што адлюстроўвае мультыкультурны склад раёна і прыцягвае наведнікаў з усёй Літвы.

На момант напісання артыкула (кастрычнік 2024 года) у «Дымавой фабрыцы» праходзіла выстава «Дзённікі», на якой былі прадстаўленыя працы мастакоў розных пакаленняў і жанраў. Напрыклад, карціны Раймундаса Гайлюнаса (Raimondas Gailiūnas), аднаго з заснавальнікаў групы «Angies», дэманструюць неаэкспрэсіянізм у літоўскім мастацтве, проціпастаўляючы сябе масавай культуры і стэрэатыпным вобразам, якія прасоўваюць сродкі масавай інфармацыі. Яго серыя «Грымасы» — гэта эстэтычная крытыка сучаснага грамадства, захопленнага сэлфі і самарэпрэзентацыяй. Дыяна Рэмейкіце (Diana Remeikytė), мастачка маладога пакалення, якая ўжо дасягнула міжнароднага прызнання, прадстаўляе тэкстыльныя працы ў тэхніцы тафтынг, што аб'ядноўвае элементы ткацтва і вышыўкі. Працы Гайлюнаса і Рэмейкіце ствараюць своеасаблівы дзённік, які ілюструе сучасныя рэаліі і змены ў грамадстве.

выстава «Дзённікі»

Raimondas Gailiūnas

Diana Remeikytė

Развагі па выніках наведвання «Дымавой фабрыкі»

Неардынарнае спалучэнне аднаўлення культурнай спадчыны (праз рэканструкцыю будынка), арганізацыі бізнесу (па вытворчасці і продажы піва) і фарміравання прасторы для культурных мерапрыемстваў стварае сінэргетычны эфект, спрыяючы развіццю ўсіх гэтых элементаў.

Выставы і мерапрыемствы садзейнічаюць большаму продажу піва, а прыбытак ад продажу дае магчымасць творцам дэманстраваць свае працы без аплаты арэнды і не браць плату за ўваход на мерапрыемствы.

Сярод выклікаў, з якімі сутыкаецца прастора: усё яшчэ складана прыцягваць жыхароў з іншых раёнаў Вільнюса. Збольшага гэта атрымліваецца праз правядзенне святаў ды адкрыццё выстаў. Таму для прасторы важна пашыраць інфармацыю пра сябе. Напрыклад, кожны год «Дымавая фабрыка» ўдзельнічае ў фестывалі архітэктуры «Open House Vilnius», прыцягваючы некалькі соцень новых наведнікаў, частка з якіх становяцца сталымі.

Яшчэ адным выклікам з'яўляецца залежнасць ад прыбытку бізнесу па вырабе піва і арганізацыі забаўляльных мерапрыемстваў. На жаль, прасторы пакуль не ўдалося прыцягнуць вялікія рэсурсы з боку мясцовага самакіравання, дзяржаўных органаў або інфраструктурных пректаў Еўрапейскага саюза. Гэта – «пункт развіцця» і вялікая неабходнасць, калі размова ідзе пра доўгатэрміновае планаванне.

фестываль архітэктуры
«Open House Vilnius»

← Выстава «Дзённікі» (Dienoraščiai)
чакае наведнікаў. Фота: Glo Vilnius

← Мерапрыемства ў «Дымавой фабрыцы».
Фота: Glo Vilnius